
In de rubriek **Het veld** maakt het *Cahier voor Literatuurwetenschap* ruimte voor een jonge onderzoeker die (nieuwe) richtingen in de literatuurwetenschap verkent en voorstelt.

Hedendaagse poëziestudie en cognitie

HELENA VAN PRAET

Helena Van Praet is FWO junior postdoctoraal onderzoeker in de Nederlandstalige en vergelijkende letterkunde aan de Universiteit Gent. Haar huidige project bestudeert hoe een autotheoretische impuls zich aftekent in de hedendaagse Nederlandstalige literatuur in dialoog met Noord-Amerikaanse voorbeelden. Ze doceerde aan de UCLouvain op een proefschrift over de experimentele poëzie van de Canadese dichter en classica Anne Carson en de Nederlandse dichter-componist Rozalie Hirs. Ze is mederedacteur van *Anne Carson and the Unknown: Contemporary Perspectives on Poetic Experimentation* (onder contract bij University of Michigan Press). Haar werk is verschenen in tijdschriften als *Textual Practice*, *Spiegel der Letteren* en *Poetics Today*.

Hedendaagse poëziestudie en cognitie

HELENA VAN PRAET

De relatie tussen de hedendaagse studie van poëzie en die van cognitie is aan de ene kant bijna vanzelfsprekend, maar aan de andere kant – afgaande op de beperkte hoeveelheid artikelen en studies over poëzie die recent verschenen zijn – kan die verwevenheid snel over het hoofd gezien worden voor wie er recente literatuurtheorie op naslaat. Het is enigszins een open deur, maar de studie van poëzie staat al enige tijd onder druk, zoals ook anderen voor mij reeds vaststelden (zie bv. Dera en Van der Starre 2024). Die tendens is bovendien niet beperkt tot de Lage Landen, zoals Bart Eeckhout (2022) aantoonde in zijn vergelijkende bespreking van de academische poëziestudie in een Nederlandstalige en Angelsaksische context. Ondanks dit relatieve gebrek aan recent academisch onderzoek (in vergelijking met het onderzoek naar verhalende teksten of wat in een Engelstalige context kortweg *narrative* genoemd wordt), kunnen we met vrij grote zekerheid stellen dat poëzie en cognitie er een erg hechte relatie op nahouden.

Die associatie tussen poëzie en cognitie is bovendien historisch verankerd. Zo poneerde Aristoteles reeds in zijn *Poëtica* uit de vierde eeuw voor Christus dat “the [real] difference is this: that the one [i.e. the historian] tells what happened, the other [i.e., the poet] [tells] the sort of things that *can* happen. That’s why in fact poetry is a more speculative and more ‘serious’ business than history: for poetry deals more with universals, history with particulars” (Aristotle 1997, 81 [1451b], oorspronkelijke nadruk en toevoegingen). Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat wij zijn begrip van poëzie als een fictieve creatie gericht op wat zou *kunnen* gebeuren nu eerder als epische poëzie of drama zouden interpreteren (zie 1997, 45 [1447a]). Het gevolg is hoe dan ook dat poëzie van meet af aan in het westerse culturele geheugen geassocieerd wordt met cognitieve speculatie en verbeelding.

Dat is in de eeuwen die daarop volgen niet anders. Tot grofweg het eind van de negentiende eeuw was er geen wezenlijk onderscheid tussen literatuur en wetenschap (Vermeer 2011, 14). Pas na de Tweede Wereldoorlog zouden de wetenschappen zoals we die vandaag kennen geïnstitutionaliseerd worden (Van Alst et al. 2020). Op dat moment zou ook een genre als wetenschappelijke poëzie verdwijnen, dat tot de negentiende eeuw wijdverspreid was (Van Alst et

al. 2020). Als genre wordt dus vooral de poëzie historisch gelinkt aan de overdracht van kennis via taal, hoewel men vanaf de twintigste eeuw steeds meer zou beginnen te twijfelen aan de capaciteiten van taal wat betreft een dergelijke transmissie (ibid.). Deze bedenkingen even terzijde, ging men tot de jaren 1970 uit van een “eenzijdige invloed” van de wetenschappen op het literaire werk, dat als een soort “ontvanger” of overdrachtsmiddel beschouwd werd (Vermeer 2011, 18). Maar zoals Abigael van Alst en Sascha Bru beklemtonen in een gesprek met Jan Baetens, zouden moderne Europese dichters niet alleen wetenschappelijke kennis transformeren door te kiezen welke algemeen aanvaarde of net meer gecontesteerde wetenschappelijke elementen ze zouden presenteren aan hun publiek, maar ook actief deze kennis creëren dankzij poëtische experimenten die soms vooruitliepen op het wetenschappelijke discours (Van Alst et al. 2020). Van Alst en Bru verduidelijken bovendien dat poëzie – denk bijvoorbeeld aan het werk van de surrealisten – een kritische functie heeft (gehad) door het begrip ‘wetenschap’ voortdurend te bevragen: poëzie confronteert de wetenschappen met hun eigen verleden door voorbijgestreefde inzichten en modellen weer op te voeren (Van Alst et al. 2020). Vanaf de jaren 1960 zou dankzij de zogenaamde ‘cultural turn’ de wetenschapsgeschiedenis dan ook niet louter meer gezien worden van binnenuit, namelijk als een autonoom zelfregulerend systeem, maar ook in een bredere culturele context waarbij externe (literaire) factoren en discursieve aspecten van wetenschappelijk discours ook een rol spelen (Vermeer 2011, 19).

Dit is een brede blik op poëzie als drager en producent van cognitie (als kennis), maar de hechte relatie tussen poëzie en cognitie gaat verder dan deze cultuurhistorische associatie. In wat volgt worden beknopt drie courante benaderingen van poëzie en cognitie besproken: poëzie als wereld, poëzie als verkenning van cognitie en poëzie als talige uiting van het menselijke conceptuele denken. Deze drie perspectieven zullen op hun beurt geïllustreerd worden aan de hand van het gedicht ‘[tovenaar]’ van Rozalie Hirs uit haar derde bundel *[Speling]* (2005).

Poëzie als wereld

Hoewel sommige literatuurwetenschappers, zoals de narratoloog Monika Fludernik (2002 [1996], 233), poëzie niet met ervaringsgerichtheid of “experientiality” associëren door haar talig artificiële karakter, wordt algemeen aangenomen dat poëzie, net als verhalend proza, uitnodigt tot ervaring. Zo beschouwt Werner Wolf een dergelijke “experientiality” als een algemeen kenmerk van zowel verhalende als lyrische teksten (2020, 145, 149). Wel wordt er doorgaans een kleine maar niet onbelangrijke nuance aangebracht: Irmtraud Huber wijst erop dat poëzie, in tegenstelling tot verhalende genres, geen ervaring *representeert* maar een ervaring op zich wil *zijn* (2023, 229). Dit

intussen klassieke onderscheid lijkt terug te gaan op het invloedrijke werk van Jonathan Culler, die in *Theory of the Lyric* (2015) beargumenteert dat poëzie “attempt[s] to be itself an event rather than the representation of an event” (2015, 35).

Via dit idee van het gedicht als inherent betekenisvolle ervaring, voor zowel de lezer als de oorspronkelijke schepper ervan, komen we terug bij Aristoteles’ begrip van *poiesis* als activiteit van het maken en van het poëtische werk als een “structural union of the parts” (Bate qtd. in Ramazani 2024, 232). Deze structurele eenheid wijst, zoals Jahan Ramazani aangeeft, op een “internal, aesthetic logic” (2024, 232) en zodoende ook op het idee van een gedicht als wereld op zich. Dit idee van het gedicht als semiautonome wereld, die weliswaar doordrongen is van externe invloeden, keert terug door de literatuurgeschiedenis heen, van de verlichting tot de romantiek en het modernisme, zoals Ramazani aantoonde in een hoofdstuk gewijd aan het gedicht als wereld (2024, 231-35). Het is opvallend dat Ramazani in dit hoofdstuk niet verwijst naar Marie-Laure Ryans bekende notie van een *possible world* (1991), vermoedelijk omdat de discussie over het gedicht als uiting van een fictionele dan wel actuele wereld nog niet beslecht is en men daarom moeilijk in absolute termen van een mogelijke (lees: niet-feitelijke) wereld kan spreken.

Culler is in zijn bovengenoemde *Theory of the Lyric* immers een fervent voorstander van het gedicht als niet-fictieve “enunciation” (109) of verkondiging: hij beargumenteert via het werk van Käte Hamburger dat “lyric is not a fictional mode, [...] lyrics do not project a fictional world but make reality statements about this world” (108). Eva Zettelmann, die het standpunt van Culler bekritiseert in een recensie uit 2017 van dit werk, benadrukt daarentegen (in een andere publicatie) dat “[n]ot only does poetry self-reflexively foreground linguistic texture and lyric artifice, but, maybe even more importantly, it also concentrates on [...] the human endeavour of mentally representing and conceptualizing the world” (2016, 21). Ramazani (2024, 241) komt echter tot een verzoenende positie: het gedicht raakt zowel aan onze ‘echte’ wereld door het performatieve karakter van het genre waarbij het gedicht bij elke lectuur opnieuw tot stand komt, maar geeft ook inwendig uiting aan een multisensoriële wereld van een subject.

Dit idee van poëzie als poort tot een subjectieve wereld sluit aan bij het linguïstisch georiënteerde onderzoek van Joanna Gavins, die in *Poetry in the Mind* (2020) gebruikmaakt van Text World Theory om te onderzoeken hoe poëzie cognitief ervaren wordt door lezers in een samenspel tussen de “discourse-world” en opgeroepen “text-worlds”. Deze inzichten werden door Marcello Giovanelli (2017) toegepast in een empirisch pedagogisch onderzoek naar het onderwijzen van poëzie. Uit de resultaten bleek dat het gebruik van tekeningen, als visuele representaties van een *text-world*, een minder sturende methode kan zijn bij de interpretatie van gedichten, die bovendien metacognitieve vaardigheden stimuleert. Ook bij niet-empirisch onderzoek gaat men uit van poëzie

als cognitieve wereld. Zo beargumenteert Yake Young (2023) dat we een gedicht verbeelden (to “enact”) en zo ook onze eigen wereld vormgeven, omdat hij een gedicht ziet als een “experiential gestalt” (199) dat ons kan helpen bij de verwerking van onze ervaringen via “metaphorical mappings” (201) of analogieën tussen het gedicht en die ervaringen. Vanuit een meer filosofische invalshoek belicht Troy Jollimore (2009) de impact van poëzie op onze perceptie van de wereld, specifiek via beeldspraak of figuurlijk taalgebruik, waarvan hij de werking vergelijkt met die van visuele representaties omdat ze beide focussen op een holistisch begrip van situaties (en niet op de aparte delen).

In het gedicht ‘[tovenaar]’ (19) van Rozalie Hirs wordt op metareflexieve wijze over een dergelijke constructie van poëtische werelden gereflecteerd. De aangesproken jij is een “tovenaar” die vergeleken wordt met een “lantaarn” die via “licht” “glasfiguren” tot leven brengt. Deze jij creëert letterlijk (visueel) en figuurlijk een perspectief of “oograam” waarvan het lyrisch subject het middelpunt inneemt: “alles [was] uit het beeld gelicht / juist waar je me zag”. Door zijn of haar “lens” “scherp” te stellen en voor het lyrisch ik te kiezen komt de jij met andere woorden “thuis” en krijgt hun intersubjectieve wereld vorm. Poëtische en gedeelde menselijke werelden zijn in dit gedicht nauw verweven.

Poëzie als verkenning van cognitie

In de bovengenoemde studies kwam het idee van een cognitieve wereld al ter sprake, maar sommige onderzoekers trekken deze onderzoekslijn nog verder door, in die zin dat ze de relaties tussen poëzie en de cognitieve wetenschappen gaan bestuderen. Hier kan gedacht worden aan uiteenlopende cognitieve onderwerpen, zoals aandacht (Alford 2020), belichaamde cognitie (Van Praet 2022) of empathie (Pietrzak 2022), maar een van de meest verregaande studies is Margaret Freemans *The Poem as Icon* (2020). In deze monografie beargumenteert Freeman immers dat een gedicht een concrete uitdrukking is van de menselijke cognitie door een wisselwerking tussen een sensomotorisch-emotief, conceptueel (metaforisch) en linguïstisch niveau. De bijna empirische claim – het gedicht is immers een “icon of the experienced reality of being” (1) – die aan dit werk ten grondslag ligt, maakt van *The Poem as Icon* waarschijnlijk een van de meest doorgedreven interdisciplinaire studies over poëtische (of “esthetische”, aldus Freeman) cognitie tot nog toe.

Andere literatuurwetenschappers bewandelen een minder ‘hard’ wetenschappelijk pad. Zo ontwikkelt Sharon Lattig in *Cognitive Ecopoetics* (2021) een complex biosemiotisch model dat de perceptie van een belichaamd, gesitueerd subject in poëzie in kaart brengt op basis van Peirce’s categorieën van *firstness* (het ruwe materiaal in zijn potentieel), *secondness* (selectie en verwerking van

dit materiaal) en *thirdness* (concrete uiting van het materiaal of interpretatieve actie). Naast dit semiotisch werk bestaan er ook meer tekstgerichte studies, zoals *Poetics of Cognition* (2023) van Jessica Lewis Luck, waarin Luck bestudeert hoe (Amerikaanse) experimentele gedichten lezers ertoe kunnen aanzetten om anders te gaan denken door te functioneren als een vorm van “extended” of uitgebreide cognitie voor zowel de lezer als dichter. Nikki Skillman stelt soortgelijke cognitieve vragen in *The Lyric in the Age of the Brain* (2016) maar focust louter op de dichter: zij is geïnteresseerd in hoe hedendaagse Amerikaanse dichters reflecteren op belichaamde, materialistische ontwikkelingen in de cognitieve wetenschappen in de wijze waarop zij denk- of belevingswerelden weergeven in hun poëzie. Haar conclusie is dat deze dichters grotendeels vasthouden aan transcendente (lees: immateriële), romantisch-gestoelde interpretaties van de menselijke geest.

Ook in Hirs’ ‘[tovenaar]’ komt zo’n verkenning van de menselijke cognitie aan bod. De spreker steekt immers meteen van wal en vraagt: “Maar wat is waar, mijn wereld / en hoe waar is waar de jouwe / was?”. Ons denken is niet neutraal, maar hoogst subjectief en afhankelijk van een “fij[n] lichaam”. Dat de wereld er dus ook anders uit zou kunnen zien, waarbij dit zien ook altijd conceptueel van aard is, wordt in dit gedicht benadrukt door de vele verwijzingen naar de menselijke blik via woorden als “de kleurplaat”, “het licht”, “lantaarn”, “je oograam”, “zag”, “de lens” en “je netvlies.” De prototypische link tussen kijken en weten is snel gelegd: dit gedicht stelt de onfeilbaarheid van onze (conceptuele) perceptie in vraag.

Poëzie als talige uiting van de menselijke cognitie

Op dit punt zijn we aanbeland bij wat waarschijnlijk de meest gekende benadering van poëzie en cognitie is en die ik daarom voor het laatst gehouden heb, namelijk de bestudering van poëzie als weerspiegeling van het menselijke conceptuele denken via het concrete taalgebruik. Van de drie gepresenteerde benaderingen is deze dan ook het meest taalkundig geïnspireerd. Ondanks deze grotere bekendheid moet een onervaren lezer zich hier echter eerst door een kluwen van gerelateerde termen worstelen. Zo worden in de internationale literatuur zowel de termen *cognitive poetics*, *cognitive linguistics* als *cognitive grammar* gehanteerd. De cognitieve grammatica maakt deel uit van de cognitieve linguïstiek en gaat ervan uit dat grammaticale elementen nauw verweven zijn met betekenissen en dus met cognitieve processen van conceptualisering (Holm 2024, 7; Brannon 2023, 19-20). De cognitieve poëtica is een specifieke toepassing van de cognitieve grammatica (maar die weliswaar ook andere inzichten incorporeert) gericht op literaire teksten (Brannon 2023, 22-23). Deze methode is bijgevolg het interessantst voor onze doeleinden. Vaak wordt hier ook de

benaming *cognitive stylistics* gebruikt, waarbij de term ‘stilistiek’ aangeeft dat het om de letterkundige tak van de taalkunde gaat (Stockwell 2020, 8-9).

Een belangrijke naam binnen het domein van de cognitieve poëtica is die van Reuven Tsur, die in zijn baanbrekende *Toward a Theory of Cognitive Poetics* (2008 [1992]) literaire taal en structuur bestudeert als een vorm van cognitieve informatieverwerking. Hij analyseert daarbij hoe literatuur cognitieve processen ontregelt en zo inzet voor esthetische doeleinden (2008, 4). Voorts is *Cognitive Poetics: An Introduction* (2020) van Peter Stockwell een helder handboek waarin Stockwell de meest courante studiegebieden van de cognitieve poëtica, nl. de studie van literatuur als cognitieve activiteit, uiteenzet en hierbij – in tegenstelling tot Tsur – uitgaat van een belichaamde cognitie. Deze categorieën zijn taalkundig georiënteerd en omvatten onder meer deixis, conceptuele metaforen en de perceptuele relatie tussen de *figures* (de vormen die op de voorgrond treden) en *ground* (de achtergrond).

Deze studies zijn echter op literatuur in het algemeen van toepassing. Anne Holm ontwikkelt in *The Stylistics of Embodiment* (2024) een specifiek kader voor poëzie waarbij ze focust op hoe herinneringen op belichaamde wijze gerepresenteerd worden in lyrische teksten (via onder meer sensitief taalgebruik) en zo de lezer meer kunnen betrekken. Iets ouder is Peter Verdonks *The Stylistics of Poetry* (2013), een overzichtswerk van zijn belangrijkste artikelen over onder meer context en discours, retoriek, *figure-ground* relaties en deixis, sprekers en aangesprokenen in poëzie.

Meer in de marge maar nog steeds in het verlengde van deze taalkundig geïnspireerde studies bevinden zich letterkundige werken als Elaine Scarry’s ietwat gedateerde maar nog steeds inspirerende *Dreaming by the Book* (1999), waarin Scarry bestudeert hoe beweging mentaal opgeroepen kan worden via specifieke literaire strategieën in zowel poëzie als verhalend proza. Ook Guillemette Bolens’ *The Style of Gestures* (2012 [2008]) kan interessante aanknopingspunten bieden voor wie geïnteresseerd is in hoe via narratologische en stilistische middelen betekenisvolle bewegingen en gebaren geconstrueerd worden in verhalende teksten.

Wanneer we Hirs’ gedicht ‘[tovenaar]’ op zo’n cognitief-linguïstische wijze bevragen, dan vallen bijvoorbeeld de vele verwijzingen naar het lichaam op, die de taaluiting in een specifiek lichaam verankeren. Deze verwijzingen behelzen niet alleen het zien, zoals we hierboven bespraken, maar refereren ook aan de tastzin, zoals “toen ik de kleurplaat nam” en “koude ijsbloem” duidelijk maken. Daarnaast maakt het korte gedicht gebruik van verschillende actieve werkwoorden die (mogelijk) een beroep doen op onze eigen lichamelijke ervaringen en zo betrokkenheid kunnen stimuleren: nemen, blazen, griffen. Tot slot valt ook het gebruik van deixis in dit gedicht op: het is opgebouwd als een typisch lyrisch samenspel van een ‘jij’ en ‘ik’ via persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden. Het perspectief van dit ik wordt in het derde vers

opgeroepen door het gebruik van een bepaald lidwoord voor een object dat niet eerder geïntroduceerd werd: “de kleurplaat” (vgl. Holm 2024, 45). Bovendien manifesteert de spreker zich meteen in het eerste vers als agens van zijn of haar leven door te verwijzen naar “mijn wereld” (vgl. Holm 2024, 62). Het gedeelde verleden van deze twee personen dat opgeroepen wordt, lijkt zich dichtbij te bevinden doordat het taalgebruik heel concreet is, zoals het parallelisme van het precieze “toen ik” illustreert (vgl. Holm 2024, 16-17, 49). Met andere woorden: niet alleen voor de jij (“juist waar je me zag”), maar mogelijk ook voor de lezer wordt de “lens” op “scherp” gesteld. Deze indruk van een ‘nu’ (zelfs wanneer naar het verleden verwezen wordt) is typisch voor het performatieve karakter van de poëzie als een zich steeds opnieuw realiserend gebeuren (zie bv. Culler 2015).

Zoals uit dit beknopte overzicht blijkt, kent de cognitieve studie van poëzie vele gezichten. Het lijkt me belangrijk om die openheid te bewaren, aangezien de interpretatie van poëzie in het verlengde ligt van onze alledaagse interpretatie van fenomenen, een activiteit die ook niet in één hokje geplaatst kan worden. Of om met de woorden van Peter Stockwell te eindigen: “Although a literary work is an artifice, reading literature is a natural process, a natural object of exploration. As explorers, how can we talk about these intertwined, invisible, subconscious, rich, and complex natural phenomena?” (2020, 2). Zoals ook Anne Holm (2024, 2) aangeeft, is het veld van de cognitieve poëziestudie nog volop in ontwikkeling, maar ik hoop in deze bijdrage enkele handvaten aangereikt te hebben om poëzie te erkennen en waarderen als laboratorium van onze cognitieve activiteit.

Bibliografie

- Alford, Lucy. 2020. *Forms of Poetic Attention*. Columbia University Press.
- Aristotle. 1997. *Poetics*. Translated and with a commentary by George Whalley. Edited by John Baxter and Patrick Atherton. McGill-Queen’s University Press.
- Bolens, Guillemette. 2012. *The Style of Gestures: Embodiment and Cognition in Literary Narrative*. Foreword by Alain Berthoz. The Johns Hopkins University Press.
- Brannon, Katrina. 2023. *Language, Cognition, and Emotion in Keats’s Poetry*. Routledge.
- Culler, Jonathan. 2015. *Theory of the Lyric*. Harvard University Press.
- Dera, Jeroen, en Kila van der Starre. 2024. “Nieuwe perspectieven op moderne poëzie.” *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 140 (3-4): 171-7.
<https://doi.org/10.5117/TNTL2024.3/4.001.DERA>.
- Eeckhout, Bart. 2022. “Een state of the art van de poëzie/wetenschap.” *Verslagen en mededelingen van de KANTL* 132 (2): 179-206.
<https://verslagenenmededelingen.be/index.php/VM/article/view/233>.
- Fludernik, Monika. 2002 [1996]. *Towards a ‘Natural’ Narratology*. Routledge.

- Freeman, Margaret. 2020. *The Poem as Icon: A Study in Aesthetic Cognition*. Oxford University Press.
- Gavins, Joanna. 2020. *Poetry in the Mind: The Cognition of Contemporary Poetic Style*. Edinburgh University Press.
- Giovanelli, Marcello. 2017. "Readers Building Fictional Worlds: Visual Representations, Poetry and Cognition." *Literacy* 51 (1): 26-35. <https://doi.org/10.1111/lit.12091>.
- Hirs, Rozalie. 2005. *[Speling]*. Querido.
- Holm, Anne. 2024. *The Stylistics of Embodiment: Language and Sensory Memory in Lyric Texts*. Palgrave Macmillan.
- Huber, Irmtraud. 2023. *Time and Timelessness in Victorian Poetry*. Edinburgh University Press.
- Jollimore, Troy. 2009. "'Like a Picture or a Bump on the Head': Vision, Cognition, and the Language of Poetry." *Midwest Studies in Philosophy* 33 (1): 131-58. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4975.2009.00187.x>.
- Lattig, Sharon. 2021. *Cognitive Ecopoetics: A New Theory of Lyric*. Bloomsbury Academic.
- Luck, Jessica Lewis. 2023. *Poetics of Cognition: Thinking through Experimental Poems*. University of Iowa Press.
- Pietrzak, Wit. 2022. "Lyric Poetry and the Disorientation of Empathy." *Journal of Literary Theory* 16 (2): 351-69. <https://doi.org/10.1515/jlt-2022-2029>.
- Ramazani, Jahan. 2024. "The Poem as World." In *The Cambridge Companion to the Poem*, edited by Sean Pryor. Cambridge University Press.
- Ryan, Marie-Laure. 1991. *Possible Worlds, Artificial Intelligence, and Narrative Theory*. Indiana University Press.
- Scarry, Elaine. 1999. *Dreaming by the Book*. Farrar, Straus and Giroux.
- Skillman, Nikki. 2016. *The Lyric in the Age of the Brain*. Harvard University Press.
- Stockwell, Peter. 2020. *Cognitive Poetics: An Introduction*. 2nd ed. Routledge.
- Tsur, Reuven. 2008. *Toward a Theory of Cognitive Poetics*. 2nd ed. Sussex Academic Press.
- Van Alst, Abigael, Sascha Bru, and Jan Baetens. 2020. "Entre expérimentation poétique et savoir scientifique : Sur la vérité de la littérature, 1890-1950. Entretien avec Sascha Bru et Abigael van Alst (MDRN)." *Fabula-LbT* 24. <https://doi.org/10.58282/lht.2544>.
- Van Praet, Helena. 2022. "'Je blaast woorden het weten in -: Cognitief-affectieve bevraging in Rozalie Hirs' poëzie.'" *Spiegel der Letteren* 64 (2): 155-78. <https://doi.org/10.2143/SDL.64.2.3291066>.
- Verdonk, Peter. 2013. *The Stylistics of Poetry: Context, Cognition, Discourse, History*. Bloomsbury Academic.
- Vermeer, Leonieke. 2011. *Geestelijke lenigheid: De relatie tussen literatuur en natuurwetenschap in het werk van Frederik van Eeden en Felix Ortt, 1880-1930*. Garant.
- Wolf, Werner. 2020. "Lyric Poetry and Narrativity: A Critical Evaluation, and the Need for 'Lyrology.'" *Narrative* 28 (2): 143-73. <https://doi.org/10.1353/nar.2020.0008>.
- Young, Jake. 2023. "Why Poetry? Semiotic Scaffolding & the Poetic Architecture of Cognition." *Metaphor and Symbol* 38 (2): 198-212.

Zettelmann, Eva. 2016. "Experientiality, Specificity and Embodiment in the Lyric." In *From Theory to Practice 2015: Proceedings of the Seventh International Conference on Anglophone Studies*, edited by Gregory Jason Bell and Katarína Nemčoková. Tomas Bata University.

Zettelmann, Eva. 2017. "Apostrophe, Speaker Projection, and Lyric World Building." *Poetics Today* 38 (1): 189-201. <https://doi.org/10.1215/03335372-3716316>.

Appendix

[tovenaar]

—Rozalie Hirs, uit *[Speling]* (Querido, 2005)

Maar wat is waar, mijn wereld,
en hoe waar is waar de jouwe
was? Toen ik de kleurplaat nam,
het licht haar glasfiguren
leven in zag blazen, was jij
tovenaar, lantaarn. Toen ik als
koude ijsbloem in je oograam
lag, was alles uit het beeld gelicht
juist waar je me zag. Gegrift het
fijne lichaam – door de lens op
scherp, je netvlies thuisgebracht.